

Holger Drachmann og Nobelprisen

Den noble pris

Alfred Nobels testamente stillede »Akademien i Stockholm« over for den umulige opgave hvert år at finde frem til den forfatter, der havde »gjort mänskligheten den största nytta« og præsteret det ypperste i »idealisk riktning«. Nobelkomiteens første formand, den enevældige akademisekretær Carl David af Wirsén¹ anlagde en strikte fortolkning, der i realiteten udelukkede det moderne gennembruds radikale forfattere fra at komme til fadet. Den nuværende formand Kjell Espmark udgav i 1986 en undersøgelse af principperne og vurderingerne bag beslutningerne, hvori han indkredser en række forskydninger i tolkningen af udtrykket »idealisk riktning«. ² Grundsynspunktet hos Espmark er netop, at Litteraturprisens historie er historien om skiftende fortolkninger af et uklart testamente. Forskydningerne indtræffer, rimeligt nok, i forbindelse med større udskiftninger i Nobelkomiteen.

Hvilken prestige der i Nobelprisens første år knyttede sig til den, kan »tilfældet Holger Drachmann« illustrere. I 1906-07 blev han i stigende grad besat af drømmen om at blive Nobelpristager. Da han vitterligt blev indstillet, fæstnede Nobelkomiteen sig ved et par skuespil af stor skønhed, men med uklar komposition, samt selvfølgelig ved lyrikken. Ikke »helgjutenhet och kärnfullhet« falder i øjnene, men »hans sång (...) äger melodiös friskhet och ofta en verkligt bedårande fågring«. Denne vurdering, som Drachmann naturligvis forblev uvidende om, svarer i det væsentlige til den i samtiden gængse. Skønt intenst involveret i det moderne gennembruds fanfareprægede opstart blev Drachmann aldrig nogen trofast partigænger, og da Brandes i 1883 holdt mandtal, absenterede han sig – efter gennem adskillige år at have været på ideologisk slingrekurs – og satte sig for at restaurere romantikken og genfinde eventyrets melodi. I kendsgerningernes epoke skyede han fastespiser og forvandlede gerne sit bord til et kongeligt taffel. Den karakter skulle også fejringen af hans 60-års fødselsdag på Københavns splinternye Rådhus have haft,³ men nid og nag og småsjofel skandalejournalistik kom oven i festivitats'en, og sygdom kastede skygge over hans sidste tid. Da man sidst i 1907 uddelte den attråede pris til den engelske forfatter Rudyard Kipling, var Drachmann så medtaget af fysiske og psykiske skavanker, at han ikke mere kærede sig om »Præmiering«.

Brevvekslingen

Den af Morten Borup udgivne brevveksling giver mulighed for i store træk at følge bestræbelserne fra dansk side for at sikre Drachmann Nobelprisen.⁴ I denne historie spillede vennen Otto Borchsenius håndlangerrollen.⁵ Drachmann gav ham i et brev forskellige opgaver i forbindelse med den tilstundende fødselsdag.⁶

Bl.a. skulle han befordre et ønske fra digteren om at blive betænkt med kommandørkorset (så man altså sprang dannebrogskorset over). Det ville virke »festligt-dekorativt« i forbindelse med premiererne, banketterne og audienserne, »hvor man bør se ud, som det man *er* – en virkelig repræsentativ dansk Poet af Guds Naade!« Ikke fordi begivenhederne (Drachmann nævner adskilligt flere, end det faktisk blev til) ville fornøje ham personligt, – »men jeg vil *repræsentere* mit Land og dets Literatur paa en glansfuld Maade«. Glansfuldt ville det unægteligt være, om han – som en anden Bjørnson – skaffede sit land Nobelprisen!

En uge efter fødselsdagen rejste Drachmann til Sverige, hvor han skulle fejres videre. På falderebet fik han en melding fra Borchsenius om, at Peter Nansen havde ladet sig overtale til at bede »Prof. Høffding og andre« om at producere en indstilling.⁷ Drachmann skulle selv følge op på dette, mens Borchsenius påtog sig »at rydde de private Hindringer (særlig hos C. af Wirsén) til Side«.

Drachmann må have sendt Borchsenius en brevrapport om sine gode oplevelser i den svenske hovedstad, hvor et vigtigt punkt på programmet var Svenska Teaterns opførelse 22.10.1906 af skuespillet *Gurre*, med efterfølgende banket, hvor Erik Axel Karlfeldt skulle holde hæderstalen.⁸ Og vennen replicerede om sit arbejde på hjemmefronten for Drachmanns sag,⁹ forresten lidt pikeret over, at han ikke havde været inviteret med til Rådhusfesten, endsig i dagene efter bragt i kontakt med »f.Ex. Ranft og Fallström«, hvad der »ogsaa for Fremtidens Skyld og for din egen Skyld« kunne have været formålstjenligt. Han skrev i øvrigt breve »om og for dig« og måtte herunder værgе digteren imod »den Strøm af Uvilje og Vrede, der skyller hen over dig hernede nu«. Til *Sydsvenska Dagbladet* skrev han f.eks. »et Brev om dig og Sverige«. ¹⁰ Fra Stockholm havde han fået rede på, at Forfatterforeningen (hvis formand var professor Karl Larsen) ikke havde »Forslagsret«, ¹¹ – derfor: »Nu gaar jeg til Vald. Vedel.« ¹²

I Sverige fortsatte Drachmann sit triumftog. Kong Oscar II modtog ham i audiens, prins Eugen havde ham til frokost i Djurgården, og Verner von Heidenstam inviterede ham til Naddö, hvorfra turen så skulle gå videre til Göteborg.¹³ Af et brev til Borchsenius,¹⁴ skrevet under det efterfølgende Skagens-ophold og i øvrigt indledt med en tak for »din venlige Meddelelse om Dr. V. Vedel og Harald Høffding«, fremgår det, at Nobelspørgsmålet faktisk havde været oppe at vende på Naddö. Heidenstam havde (ligesom også Karl Warburg¹⁵) pointeret, »at man helst saa', at jeg personligt holdt mig saa meget udenfor Actionen som muligt«. Det bør dog ikke forhindre Borchsenius i at fremme sagen. Drachmann vil selv skrive til Heidenstam og beder vennen om at skrive til Warburg.¹⁶ Han mener, at professor Lidforss, svigerfar til en læge, der behandlede fru Soffi under Göteborg-opholdet, »synes at have en vægtig Stemme i Sagen«. ¹⁷ Også Lidforss havde i øvrigt betonet, at Drachmann burde holde lav profil. I Göteborg havde Drachmann følt sig »blandt lutter Venner«. Han påtænker at tage derover igen (i forbindelse med hustruens kur) og håber da at kunne påvirke dem »gennem min personlige Omgang«.

Blandt lutter venner følte Drachmann sig ikke i Danmark. Han slettede P.S. Krøyer af sin vennekreds (men sad dog model for ham), og han følte sig forfulgt af pressen, der bl.a. interesserede sig stærkt for gnidningerne mellem ham og Soffi, samt af anonyme brevskrivere. Parret var i Göteborg igen i februar-marts, uden at vi véd, om Drachmann faktisk opnåede at påvirke de svenske venner. Et

brev til Viggo Lachmann¹⁸ – mestendels om hans behov for omgang med »ganske unge Kvinder«, som Ingeborg Andersen – beskriver hans oplevelse af situationen:

Om jeg end privat øger mine Venner, og offentligt lades i Fred, saa tror jeg ikke at mit Ophold i Sverig egentlig bringer mig nærmere ved en mulig »Præmie«. Reactionen er ogsaa her ude at efterlyse mit »fri« Liv. Pietismen sender mig – anonymt – ret drabelige Traktater, som skal advare Folk imod Forførelsen – – Altsammen støttende sig til den danske Presses Raadhusnotitser! Selv Heidenstam gør mig opmærksom paa, at jeg »foreløbig« næppe tør vente mig de u dødelige Akademikeres Gunst. / Nuvel, det faar saa være! / Men at blive siddende aarevis i dette Land som Supplikant – ovenikøbet »indrette« mit Liv derefter – det ligger fjærnt fra min Natur.

I et lidt senere brev til Borchsenius¹⁹ distancerede digteren sig fra den radikale kreds omkring *Politiken*; bestyrtet over Brandes' »ufattelige Taktløshed overfor Sverige«²⁰ følte han sig nærmest »drevet i Exil« af »Venners Bjørnetjenester og Fjenders Ildesindethed i den danske Presse«. Den nationale småtskårenhed rørte dog ikke de svenske venner:

Jeg staar i liberal svensk Bevidsthed – ligegyldig hvad Dumheder gamle Venner og nye Fjender gør i Danmark – som den fremragende danske Mand, hvis varme Sympati Dag for Dag knytter sig fastere til det aabne, storsindede og ridderlige svenske Folk.

Ganske vist er der også svenskere, som modarbejder ham. Men –

mine Følelser for Sverig, og alt hvad Norden kan og bør vente af dette, det større Land med de rigere Muligheder og den fastere Folkekarakter – det bunder heldigvis dybere i mit Sind og Ingenium, end et noksaa menneskeligt Ønske om, at Turen til at »præmieres« ogsaa engang maa komme til mig.

Drachmann skulle nok – nu som tilforn – bære sin hat, som det passede ham: »Hvis jeg vilde begynde at 'skrive' eller 'leve' i Overensstemmelse med hvad det svenske Akademi, eller rettere Hr. C.D. af Wirsén ønsker og fordrer, da blev det skæbnesvangert for mig.« Og videre: »Jeg véd og er mig bevidst at være og at vilde ende som fuldblods Idealist.« Han påtænker at skrive en roman om sit ungdomsliv i Venezia: »Skønt og stort og dybt vil det blive. Om *det* bliver præmieret eller ej – nuja, det faar staa hen.« Drachmann vil gøre det *his way*, han kunne ikke drømme om at spørge »paa Bladkontoret« eller »i Akademimøder«, hvordan det bør gøres. Tanken om Nobelprisens omkostninger har tydeligvis trængt sig på.

Denne lange udredning skulle have været Drachmanns sidste ytring i sagen. Hans »Ridderpligt« havde sejret over præmieringstrangen, og det var blevet sat i ord. Men allerede dagen efter klarificerede han i en tilskrift et og andet yderligere. Han vedgår, at hans kandidatur til Nobelprisen står på svage fødder, men føler også, at det stiller ham friere i svensk sammenhæng. Han skal nok vare sig for med overilede skridt at svække sine venners interesse og tillid, –

Men ligesaa lidt er jeg tilsinds at gøre noget Skridt for at anbefale mig selv til Dhrr.s Gunst og Naade, som svæver over denne mærkværdigt sammensatte Nobel-Institution. / Jeg siger som Heidenstam (...): »Kan ikke dit hele Digterliv, koncentreret i dets vidunderlige friske Poesi, aftvinge Dhrr. en Beundring – saa vent intet af deres Naade. Den sidder i Lommen paa intrigante Obscurantister og intransigente Danskædere!«

Drachmann havde følt det på egen krop, for så vidt som han i Göteborg var blevet overdænget med injurierende skrivelser:

Jeg kender, med andre Ord, fuldkommen Stillingen derovre. [Men:] Jeg kunde til Stadighed slaa mig ned og fast i det herlige Land. Men da maa Pris-Spørgsmaalet være løst, enten saadan eller saadan. Jeg kan ikke aarevis leve derovre, som Supplikant, med et Spørgsmaalstegn hængende ved mit Navn. Alle Traade i det Væv af Intriger løber sammen i én Mands Haand, i Wirsén's. Da jeg intet andet Sted i Verden lever af Enkeltmands Naade, hvordan skulde jeg da i Længden kunne leve af hans »mulige« Beslutning? / Du vil forstaa dette, som min Ven, kære Otto Borchsenius. Du kender Manden, Du kender mange derovre – og jeg véd at Du ikke stikker noget under Stolen. Sig mig aabent og ligefrem din Anskuelse: vil man, eller vil man ikke? Man kan svare: *Iaar* gives Prisen til den eller den Mand eller Kvinde (svensk f.Ex.) – men *næste* Aar garanteres den *H.D.* fordi han som idealistisk Digter *fortjener* den! / Herpaa kan jeg indrette mit Liv, i Sverig eller udenfor.

I begyndelsen af september opfordrede Drachmann efter et sanatorieophold Borchsenius til at fremme hans sag i Sverige.²¹ Borchsenius svarede prompte,²² at han allerede i juni havde været en halv snes dage i Stockholm og »talt med mange Mennesker om dig og Nobelpræmien«. Bl.a. havde han haft en samtale med selvste Wirsén, der selvfølgelig intet havde sagt om mulighederne:

Rundt om hed det i Stockholm ogsaa, at Englænderne (Meredith) denne Gang skulde have Prisen. Nobelpræmien er jo bleven en international Hæder. Svenskerne synes jeg driver en Slags evropæisk Politik med Uddelingen. De store Nationer skal gaa paa Omgang. Selma Lagerlöf vil sikkert ogsaa gaa forud for dig. Men, sagde Wirsén, Drachmann *skal blive ved med at søge*. Det gælder altsaa til Januar at fornye Ansøgningen. Vil Lachmann tage det i sin Haand og faa Vald. Vedel og Høffding til *i Tide* at indsende et nyt Forslag? *Glem endelig ikke i Tide*. / Docent Fredrik Vetterlund (...) erklærede sig ogsaa villig til at foreslaa dig. Han er Svensk – og det er jo godt – men jeg véd ikke, om han vejer nok til. / Jeg har ogsaa brevvet med Heidenstam, men jeg véd ikke, om han gør *positive* Skridt.²³

På det tidspunkt optog diverse gebrækkeligheder digteren mere end trangen til »præmiering«. I oktober blev han indlagt, og 14.1.1908 døde han.

Indstillingen

Som det vil være fremgået, var det filosoffen Harald Høffding, og ham alene, der indstillede Drachmann til Litteraturprisen; skrivelsen til Nobelkomiteen er sålydende:²⁴

(...) Drachmanns Fremtræden som Digter betegner en ny Æra i dansk Lyrik. Siden Mestrene af den gamle Digterskole fra det 19. Aarhundredes første Del gik bort, havde man i vor Literatur ikke mødt en saadan Rigdom og Friskhed i Stemning og Fantasi, en saadan Kraft i Rytmen, et saadan[t] Væld af nye Billeder og Udtryk.

Drachmann besynger ikke blot, hvad der til alle Tider sætter Digterens Stemning i Bevægelse, Elskov og Kamp, Arbejde og Kunst. Han har vundet nye Emner for nordisk Poesi, idet han særligt er bleven Havets Sanger og har fundet Ord for den Mangfoldighed af Stemninger, dets stadigt skiftende Væsen fremkalder. Han har i naturlig Sammenhæng dermed besunget Havets Helte, Fiskerne og Sømændene i deres Glæder og Sorger, i deres Kampe og deres Opofrelse. De ofte skjulte og snart glemte Bedrifter, der øves paa vore Kyster, har han forherliget og derved lært os, at der ingen Fare er for, at Lejlighed til at vise Heltemod skal bortfalde. Han er i det hele en Opdager, der har lært os at finde Skønheder, hvor man ikke hidtil var vant at finde dem. Nye Egne af vort Land har han draget ind under Poesiens Lys. »Sandets Regioner« have faaet deres Æstetik.

Han har i vort Folk genvakt Sansen for lyrisk Poesi. Men han har tillige virket som en frisk Brise overfor al Indtørrethed og Overcivilisation. Livet i den frie Natur og Sansen for dens Poesi have i ham havt deres Herold. Og han har særligt besunget de Undertrykte og Forurettede; hans Sang har været en Retfærdighedens Hymne. Alt dette gør det forstaaeligt, at han paa sin 60 Aars Fødselsdag blev Genstand for en storartet national Hyldest. Ogsaa i Sverige har hans Poesi vundet mange Venner, ligesom svensk Aandsliv og svensk Natur ligge hans Hjerte nær.

Efter min Overbevisning har Drachmanns Poesi – naaer man, som ret og billigt er, holder sig til de Digte, i hvilke han virkelig er sig selv – været af overordentlig stor ideel Betydning for Danmark og for Norden. Han har i vor realistiske Tid faaet Folket til at laane Poesien Øre, og han har derved øget vor Rigdom paa aandelige Goder. (...)

Komitelisten

Der kan være grund til at pointere, at enhver vurdering af, om en given forfatter på et givet tidspunkt bør have eller burde have haft prisen, må tage hensyn til, hvem der i øvrigt figurerer på komiteens liste. Men allerede antallet siger noget om den opgave, som Nobelkomiteen skal finde en rimelig løsning på.

Der var ialt 21 navne på Nobelkomiteens liste for året 1907.²⁵ Drachmann måtte finde sig i at figurere side om side med Georg Brandes, som 18 medlemmer af Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab, blandt disse også Harald Høffding, havde bragt i forslag (årligt siden 1903).

I øvrigt figurerede de to navne, som de stockholmske rygtesmede havde bragt

i omløb: George Meredith og Selma Lagerlöf. Og der var flere englændere: Algernon Charles Swinburne og Rudyard Kipling, – interessante navne under alle omstændigheder, men jo ikke mindst, såfremt der eksisterede en politik om at lade prisen cirkulere blandt de store lande. Og så optrådte den italienske forfatter Antonio Fogazzaro på listen, som den eneste, hvis navn også havde stået på 1901-listen. Sammen med den lærde franskmænd Paul Bourget repræsenterede han romangenren. Lyrikken var repræsenteret af en græsk og en katalansk forfatter (hvv. Georgios Souris og Angel Guimerà y Jorge). De resterende dækkede spektret fra det habile til det kuriøse.²⁶

Specialrapporten

Det blev betroet Karl Warburg²⁷ at udarbejde en såkaldt 'sakkunnigutlåtande' om Drachmanns forfatterskab, som jo i realiteten var afsluttet. Skønt rapporten fylder 39 foliosider, beklager Warburg på dens næstsidste side, at det ikke har været ham muligt »att i alla detaljer« följge Drachmanns vældige produktion, »om hvilken visserligen gäller det Goetheska ordet 'missrathen jetzt und jetzt vielleicht gelungen' eller som Tegnér en gång tillämpat det på Drachmanns stora landsman och föregångare Oehlenschläger: 'När sångmön faller i barnsång hvar halfår kunna ej alla barnen vara välskapade'. « *Men* i tilbageblik over de snart 60 bøger »skall man icke kunna undgå att känna beundran för den rika, mångsidiga skaldeindividualitet, som med naturkraften hos en väldig ström spridt sig öfver så stora områden, och som för att begagna hans egna ord, låtit 'alle Vildbække bruse'. «²⁸

Warburg fremdrager en halv snes titler »såsom de yppersta«. Men

högst af allt står dock Drachmanns lyrik (...). Icke allt är lika fullödigt (...), men ur denna rika sångskatt skulle kunna bärgas ett fylligt urval af mästerstycken, som äga klassisk rang och prägel, ej blott i Danmarks litteratur utan i världslitteraturen. (...) Men hvad som saknas hos denna rika Proteusnatur är den betydande personlighet, som man gärna vill återfinna hos den stora skalden, hälst när denne tillika framträder såsom siare, bestraffare, domare. Ty för en sådan kräfvdes i främsta rummet en vederhäftighet, som Drachmanns författarpersonlighet saknar. Icke så som om ej Drachmann vore varmt öfvertygad om den saks sanning, han hvarje gång strider för, men stålet i kynnet saknas. (...) På samma sätt kan man säga att liksom det yppar sig brister i hans etiska personlighet – ordet taget i dess allra mest omfattande betydelse – så yppar sig äfven i hans *konst*, som dock är af naturen så rikt benådad, en brist på säker smak, på »konstnärligt etos«, som låter honom (...) begå någon platthet. Hans snille är större än hans smak. Men svagheterna i hans personlighet och konst få icke undanskymma storheterna, med hvilka de så nära äro förknippade.

Til allersidst anfører Warburg nogle »varma och vackra ord« af Niels Møller, der apropos den megen kritik af Drachmann erindrer om Hugos digt om klokken højt i tårnet, besudlet af rust og spindelvæv, med indridsede navne og ornament. Men når den begynder at ringe, lyder tonerne klare, fulde, festlige, og da betyder det kun lidt, hvad for skader »ytan« har lidt.²⁹

Komiteindstillingen

Nobelkomiteens indstilling til Svenska Akademien, dateret 19.9.1907, er udfærdiget af Wirsén.³⁰ Otto Borchsenius havde som anført opsnappet et rygte om, at England repræsenteret af George Meredith stod for tur. Meredith var bragt i forslag for femte gang. Nobelkomiteen henholdt sig til sin oprindelige bedømmelse af ham,³¹ og den sætter straks et »men« ved den kendte og »inom vida kretsar« højt skattede forfatter. Hans digtning er »för bred och uttänjd«, stundom »mycket sökt och onaturlig«, romanerne er ofte »konstlade eller febrila«. Meningerne om ham er delte, dog ikke i Nobelkomiteen: »hans skapelser [förefalla] merendels att vara öfverdrifna eller äga en bismak af affektation«.

Hvad angår Selma Lagerlöf, så kunne ifølge Wirsén genialiteten i *Jerusalem* ikke ganske udslette indtrykket af »ett visst konstladt manér« f.eks i *Gösta Berlings Saga*. At Wirsén i samtalen med Borchsenius har holdt kortene tæt ind til kroppen fremgår af, at sidstnævnte ikke er kommet under vejr med, at Wirsén ikke havde høje tanker om hendes forfatterskab – og var indstillet på at bekæmpe hendes kandidatur til den bitre ende. I 1908 forsøgte han for at undgå hende at føre Swinburne i marken, skønt han tidligere havde stillet sig temmelig kritisk til englænderen, – mens to andre komitemedlemmer gik i brechen for hende. Det endte med, at Akademiet gav prisen til en helt tredje, nemlig til den tyske filosof Rudolf Eucken. Året efter hævnede en række akademimedlemmer sig på Wirsén ved at drage omsorg for, at Selma Lagerlöf atter blev indstillet. Hun fik prisen »på grund af den ädla idealitet, den fantasiens rikedom och den framställningens själfullhet, som präglä hennes dikning«.

Om Holger Drachmann indeholder Wirséns indstilling følgende linjer:

Den snillrika danske skalden Holger Drachmann har genom sin »Østen for Sol og Vesten for Maane« [1880] samt sin »Vandenes Datter« [1881] vunnit en stor läsekrets jämväl i Sverige, och dessa arbetens skönhet är stor, om än kompositionen här och hvar är oklar. Störst är Drachmann onekligen som lyriker; man behöfver blott erindra om de sånger, i hvilka han besjungit hafvet. För öfrigt äro äfven i hans dramatiska skapelser de lyriska partierna de bästa; så uppbares t.ex. dramat »Gurre« [1899] af den innerligt folkvisseartade lyriken. Drachmanns alstring har varit mycket rik; i sitt åskådningssätt har han varit mycket skiftande och gör väl intryck af fantasifullhet, men mindre af helgjutenhets och kärnfullhet. Hans lif har varit en serie af strider, segrar och förlöpningar; hans sång har sällan mycket djup, men äger melodiös friskhet och ofta en verkligt bedårande fägring.

Man bemærker først og fremmest, at Wirsén ikke direkte berører Drachmanns »prisegnethed«, således som han ofte ellers gør det, f.eks. i de efterfølgende få linjer om Angel Guimerà: »Utan tvifvel är han väl värd att utmärkas med det litterära Nobelpriset.« Man bemærker også, at indstillingen ganske vist registrerer Drachmanns ideologiske omskiftelighed, men uden at gøre et nummer ud af, at han i begyndelsen havde identificeret sig med gennembruddet og tilmed tilført dette et socialt indignationsperspektiv, endsige af, at han i 1883, da Georg Brandes udgav *Det moderne Gjennembruds Mænd*, havde distanceret sig fra den ven-

streintellektuelle radikalisme og indledt (eller intensiveret) sin »søgen efter modvendte idealer«,³² – de idealer, som stillede hjemmets arne og familiens skød i det personlige livs centrum og nationen og folket i det offentlige livs centrum, just således, som Wirsén og hans garde gjorde det. Det var en måske lidt vel krampagtigt opretholdt position, funderet i de smulte vande, som i privatlivet Emmy var garant for, mellem de anderledes stormfulde forhold til Polly og Edith. Men talen var jo også om en forladt position, Drachmann havde forlængst påny iført sig bohemehat og slængkappe og videreført sit flagrende liv, dette »frie« liv med unge kvinder, som bragte pressen i vildrede med de lovformelige ægteskabers antal og fik svenske pietister til at skikke ham opbyggelige pjecer. Når Wirsén nævner *Gurre*, er det de folkevisetonale indslag, han peger på, ikke stykkets bærende disharmonier over Edith-temaet; i øvrigt havde stykket jo netop været opført på den svenske skueplads. De to øvrige nævnte titler refererer til et eventyrspil og en reformationstidsfortælling, – begge led i digterens forsøg på genrejsning af romantikken.³³

I tilfælde, hvor der er tale om gengangere fra tidligere år, henviser komiteen til den oprindelige bedømmelse (som altså i tilfældet Meredith). Undtagelserne er Swinburne og Fogazzaro. Englænderen fremhæves som »en af vår tids största skalter«, men klandres for sin sanselighed og sin mod religiøse værdier rettede aggressivitet, mens italieneren for Wirsén personligt fremstår som »vår tids mest själfulla och af ädlaste idealitet eldade diktaregenius«, – samtidig med, at han indser det problematiske i at give ham prisen, efter at landsmanden Giosuè Carducci havde fået den året før; det argument satte han som nævnt ud af kraft ved i 1908 at insistere på Swinburne.³⁴

Godt halvdelen af den i øvrigt forholdsvis korte indstilling er helliget Kipling. Vurderingen af denne modsætningsrige forfatter udmunder i formuleringer, der kunne tyde på, at Nobelkomiteen om ikke havde en europæisk fordelingspolitik, så dog – på mindre bevidst vis – stræbte imod en »ligelig« fordeling. »Länge har kommittén önskat att kunna (...) föreslå en engelsk författare«, pointerer Wirsén efter at have opremset, hvilke lande – ikke personer – der hidtil er blevet begunstiget. Og til allersidst: såfremt loddet falder på Kipling, har Akademiet »därmed ägnat en hyllning åt England och åt dess största berättareförmåga i våre dager«. Denne »nationstænkning« omkring prisen er, som Wirsén selv pointerede, da han året efter bragte Swinburne frem på banen, i uoverensstemmelse med Nobeltestamentets ord om, at prisen skal gives – uanset nationalitet – til den ypperste på det givne tidspunkt.

Hvad komiteen specielt fremhævede hos Kipling, var hans iagttagelsesevne, hans fantasikraft og den mandige styrke i opfattelse og fremstilling. Disse positive egenskaber kvalificeres i indstillingen og bringes til at forsoner komiteen med mangt og meget, som trækker i anden retning. Udtrykkets pletvise grovhed opvejes f.eks. af »hans friska omedelbarhet och etiska energi«. Og idealiteten, som jo fordres, er en »känslans idealitet«, en finhed og ømhed bag den maskuline energi. »Är Kipling i ästetisk afseende idealist genom sin poetiska intuition, så är han det i etisk-religiöst afseende genom en af trosöfvertygelse eldad plikt känsla.« Fantasimennesket er også et menneske, der adlyder junglens, imperiets og livets lov.³⁵

Akademiets afgørelse

Det er ingen naturlov, at De Aderton følger Nobelkomiteens indstillinger. Men det gjorde de altså i 1907. Rudyard Kipling fik Nobelprisen »i betragtning af den iagttagelseförmåga, den ursprungliga inbillningskraft samt den manliga styrka i uppfattning och skildringskonst, som utmärka denne världsberömda författares skapelser«. Den officielle motivering sammenfatter komiteens hovedargumenter på en sådan måde, at nuancerne og de små forbehold fortoner sig. På denne vis fik det imperiale England sin pris og spekulationerne om Akademiets fordelingspolitik yderligere næring.

Den kun 42-årige Kipling rakte tydeligvis ud over de kategorier, som Nobelkomiteen med forkærlighed gebærdede sig inden for. Noget lignende kunne man sige om Holger Drachmann. Eftertiden har fundet, at valget af Kipling er det eneste fra den Wirsén'ske periode, som fortsat holder vand. Historien ville utvivlsomt have dømt anderledes, om prisen var havnet i Holger Drachmanns turban.

Noter

1. C.D. af Wirsén (1842-1912), forfatter, litteraturkritiker, fil.dr. 1866, medlem af Svenska Akademien 1879, sekretær 1884-1912, formand for Nobelkomiteen 1900-12. For hans kristent funderede, metafysiske idealisme blev kunstens opgave at forsvare samfundets etisk-moralske værdier (gudsfrygt, sædelighed, fædrelandskærlighed) og bekæmpe materialisme og egoisme. Nietzsches kristendomsfjendske tænkning alarmerede ham, og Strindbergs naturalisme og Heidenstams hedonisme vakte hans afsky. Som kritiker fokuserede han på forfatternes livsanskuelse; det forekom nødvendigt »ur fosterlandska, religiösa och etiska synpunkt i en tid, då under skönlitteraturens flagg ofta orena, osunda och oheliga läror insmugglats« (*Kritiker*, Stockholm 1901, forordet s. vi). Som Akademiets magtfuldkomne chefideolog med Oscar II's opbakning holdt han anderledessindede på afstand og fastholdt således institutionen som en ultrakonservativ fæstning vis-a-vis al anmassende moderne uskik. Cf. Torgny T. Segerstedt, *Svenska Akademien i sin samtid. En idéhistorisk studie*, bind 3: 1886-1936, Stockholm 1992.
2. Kjell Espmark, *Litteraturpriset. Hundra år med Nobels uppdrag*, Stockholm 2001; (ajourført udg. af: *Det litterära Nobelpriset. Principer och värderingar bakom besluten*, Stockholm 1986). Espmark (f. 1930), litteraturhistoriker, fil.dr. 1964, medlem af Svenska Akademien 1981, formand for Nobelkomiteen 1988.
3. Drachmann blev født 9.10.1846. På selve fødselsdagen spillede Det kgl. Teater *Hr. Oluf, han rider* – til fiasko. Ved rådhusfesten dagen efter holdt Georg Brandes en generøs hyldesttale (*Politiken* 11.10.1906, optrykt i *Samlede Skrifter*, bind 18, 1910, s. 470-75). Nogen ublandet fornøjelse blev festen dog ikke; cf. Paul V. Rubow, *Holger Drachmann. Sidste Aar*, 1950, s. 56f, samt (med bredere pensel) Johannes Ursin, *Holger Drachmann. Liv og Værker*, bind 2, 1953, s. 205-23.

4. Morten Borup (udg.), *Breve fra og til Holger Drachmann*, bind 1-4, 1968-70; alle henvisninger i det følgende er til bind 4.
5. Otto Borchsenius (1844-1925), kritiker, redaktør (*Ude og Hjemme*, *Morgenbladet*, *Dannebrog*) m.v.; Drachmanns trofaste væbner, skønt uvenligt portrætteret som Nørager i *Forskrevet* (1890); cf. H. Topsøe-Jensen, i *Dansk biografisk leksikon*, bind 2, 1979, s. 363f.
6. Drachmann til Borchsenius, 22.9.1906; *Breve*, s. 281-82.
7. Borchsenius til Drachmann, 15.10.1906; *Breve*, s. 283-84. Peter Nansen (1861-1918), forfatter, direktør for Gyldendal 1896-1916. Harald Høffding (1843-1931), dr. phil. 1870, filosofiprofessor 1883-1915; i 1905 støttede han Drachmanns ide om et mindesmærke/mindeskraft for deres fælles Metropolitanskole-dansklærer Kr. Arentzen (*Breve*, s. 245f og 247).
8. Erik Axel Karlfeldt, »Till Gurre diktare«, *Svenska Dagbladet* 23.10.1906. Optrykt i *Tankar och tal*, udg. af Torsten Fogelqvist, Stockholm 1932, s. 177-80.
9. Borchsenius til Drachmann, 23.10.1906; *Breve*, s. 285. Albert Ranft var teatrets direktør, Daniel Fallström var stykkets oversætter.
10. *Sydsvenska Dagbladet* 23.10.1906 (»Bref från Köpenhamn«, sign. Hafnien-sis). Drachmann var næppe så kendt i Sverige, som han selv gerne ville tro. Følgende oversættelser forelå: *Poul och Virginie under nordlig bredd*, 1879; *Prinsessan och halfva kungariket*, 1880; *Bölgornas dotter*, 1882; *Valda noveller*, 1884; *Kyrka och orgel*, 1904. *Gurre* og *Förskrifna* udkom hhv. 1906 og 1907. Morten Borup medtager 9 breve fra/til 6 svenske korrespondenter (udgaven rummer knap 900 breve, – som udgør mindre end halvdelen af det kendte antal). Det må tilføjes, at Kungl. Biblioteket i Stockholm har 43 breve fra Drachmann til 12 svenske modtagere (cf. note 13 og 15).
11. Afklaringen på dette punkt må have været indeholdt i et svar fra Karl Warburg (cf. note 15) på en forespørgsel af 19.10.1906, som Borchsenius indleder således: »Du véd utvivlsomt fra Geijerstam, Mörner, Heidenstam o.fl., at der allerede er gjort et Forsøg paa at skaffe Holger Drachmann Nobelpræmien ad Aare. Jeg har bl.a. brevvexlet derom med C. af Wirsén, men han skød Spørgsmaalet foreløbig ind under Formen; Drachmann skulde selv. indstilles af de dertil kaldede Institutioner m.m.«
12. Valdemar Vedel (1865-1942), cand.jur. 1887, dr.phil. 1890, docent i almen litteraturhistorie 1895, professor 1911-33. Det er uklart, hvorfor Vedel ikke kom til at figurere som (med)indstiller. Han havde i *Tilskueren* 1904 offentliggjort to artikler om Drachmanns lyrik (som digteren takkede for 23.2.1905; *Breve*, s. 237-38); de dannede basis for den lille Drachmann-bog fra 1909, som blev genudgivet i hundredåret for Vedels fødsel af denne artikels forfatter.
13. Drachmann til Viggo Lachmann, 25.10.1906; *Breve*, s. 286. Lachmann (1864-1928) var digterens advokat og i visse anliggender tillige hans fortrolige. Verner von Heidenstam (1859-1940), medlem af Svenska Akademien 1912, Nobelpristager 1916. Af de 43 Drachmann-breve i Kungl. Biblioteket er 7 til Heidenstam (og af disse er 6 – samt et håndskrevet digt, »Stockholm 22. Oktober 1906« – fra 1906-07). Det er ikke selvkært, hvilken indflydelse Drachmann tillagde Heidenstam, selvom et brev til Borchsenius nævner, at han »behandles køligt« af Akademiet.

14. Drachmann til Borchsenius, 11.1.1907; *Breve*, s. 292-93.
15. Karl Warburg (1852-1918), litteraturhistoriker, fil.dr. 1877, professor i Göteborg 1890-1900 og i Stockholm 1909-18, i mellemp perioden chef for Svenska Akademiens Nobelbibliotek. Af de 43 Drachmann-breve i Kungl. Biblioteket er 14 til Warburg (1878-1906). Drachmann besøgte under sit ophold i Stockholm Warburgs (han kvitterede i hvert fald 18.10.1906 for invitation).
16. Drachmanns henvendelse til Heidenstam blev først skrevet 27.1.1907. Efter at have brokket sig over P.S. Krøyer og københavnerpressen, og uden at referere til nogen forudgående Nobelpris-samtale på Naddö, kommer han til sagen: »Samtidig skriver mine Venner til mig, at den frisindede Del af det danske Universitet har henvendt sig til det svenske Akademi for at anbefale mig til Nobel-Præmien i år. / Det er mig pinligt, at dette er sket. Sverig burde selv have haft Initiativet i sin Hånd. / Jeg tror ikke meget på et gunstigt Resultat. Mine kære Landsmænd skal desuden nok gøre deres til at forplumre Sagen. Men da den nu *er* i Gang, vil jeg bede Dig om at lægge din Indflydelse i Vægtskålen til Fordel for mig. Det vil være mig en Hæder at modtage en Hædersbevisning af Sverig.« Heidenstam må have reageret syrligt, idet Drachmann 13.2.1907 beder om tilgivelse for sin besværing: »Og aldrig taler vi mere om *den* Sag med Pris og Præmie, etc. / Fy Fa'n! – / Jeg har – imod min Vilje – taget et Lodd i et Lotteri. Jeg har endnu aldrig vundet noget – og kommer næppe dertil. Men jeg skænker ikke Sagen en Tanke førend Trækningsdagen kommer.«
17. Edvard Lidforss (1833-1910), filolog, professor i Lund 1878-1901, tilknyttet Nobelinstitutet 1901-09 (romansk litteratur).
18. Drachmann til Lachmann, 5.3.1907; *Breve*, s. 298-301.
19. Drachmann til Borchsenius, 24.-25.3.1907; *Breve*, s. 302-07.
20. Drachmann refererer til Brandes' indlæg i den såkaldte Tscherniak-sag, »En Appel til Sverigs offentlige Mening«, *Politiken* 1.2.1907 (optrykt i *Samlede Skrifter*, bind 18, 1910, s. 421-36).
21. Drachmann til Borchsenius, 4.9.1907; *Breve*, s. 308-09.
22. Borchsenius til Drachmann, 6.9.1907; *Breve*, s. 309-10.
23. Fredrik Vetterlund (1865-1960), litteraturhistoriker, fil.dr. 1900, var fascineret af den romantisk-platoniske idealisme, samt af Wirséns kompromisløse insisteren på denne (cf. hans *Ur Portföljen*, Stockholm 1927, s. 133ff, samt B. Eriksson, *En romantiker i en oromantisk tid*, Stockholm 1952). I Fredrik Bööks Wirsén-nekrolog noteres, at afdøde aldrig fik lærlinge, »äfven om han hos Fredrik Vetterlund fann et varmt och sympatiskt forstående och ett redoboget och lojalt försvar« (*Essayer och kritiker [1911-1912]*, Stockholm 1913, s. 98).
24. Nomineringsskrivelsen, dateret 4.1.1907, beror i Svenska Akademiens Nobelarkiv i Stockholm. En afskrift indgår i et hæfte udarbejdet med henblik på Nobelkomiteens sagsbehandling.
25. Bo Svensén (udg.), *Nobelpriset i litteratur. Nomineringar och utlå tanden 1901-1950*, bind 1-2, Stockholm 2001; alle henvisninger i det følgende er til bind 1. Nobelkomiteens 1907-liste, s. 135-37.
26. I Olau Rudbecks fædreland måtte man naturligvis trække på smilebåndet over indstillingen af den portugisiske forfatter João Bonança til Nobelprisen,

- og vel at mærke for første bind af hans *Historia da Lusitania e da Iberia*, der placerer kulturens vugge på den pyrenæiske halvø og gør de øvrige middelhavsfolk til emigranter derfra.
27. Karl Warburg, cf. note 15. (Warburg udarbejdede tillige specialudtalelser om Brandes 1910, Gjellerup 1911 og Recke 1911 og 1912).
 28. Citat fra *Melodramer*, 1895, præludiet, str. 10.
 29. Niels Møller anmeldte i 1890'erne flere af Drachmanns bøger i *Nordisk tidskrift för vetenskap, konst och industri* (1890, s. 668-72; 1895, s. 267-72; 1898, s. 71-72; 1900, s. 158-61). De smukke ord, som Warburg refererer til, har ikke kunnet lokaliseres. Det har derimod Hugo-Digtet: »A Louis B[ou-langer]«, i *Les Chants du Crépuscule*, Paris 1835 (*Poésie*, Paris 1972, bind 1, s. 355-57); Sainte-Beuve gav det navnet »La Cloche«. – Cf. i øvrigt Niels Møllers digt »Holger Drachmann«, *Tilskueren*, 1896, s. 737-41, optrykt i samlingen *Røster*, 1897, s. 47-53.
 30. Svensén, s. 138-45; om Drachmann s. 139, om Kipling s. 141-45. Komiteen bestod i 1907 ud over Wirsén af Hans Hildebrand, Erik Axel Karlfeldt, Karl Alfred Melin og Esaias Tegnér.
 31. Se 1902-indstillingen, Svensén, s. 25.
 32. Hakon Stangerup, i *Dansk Litteratur Historie*, bind 3, 1966, s. 127.
 33. Wirsén havde i *Post- och Inrikes Tidningar* fulgt Drachmanns forfatterskab siden o. 1880. 15 anmeldelser (1880-1900) er medtaget i hans *Kritiker*, Stockholm 1901, s. 143-228. I forordet pointeres, at Drachmanns »genialska, jäsande, stundom omogna, nästan alltid märkliga alster (...) höra till det mest betydande i tidslitteraturen«. Bl.a. omtales de tre i NK-indstillingen nævnte arbejder. I *Østen for Sol og Vesten for Maane* præsenterer Drachmann sig som en af tidens betydeligste forfattere, skønt hans poesi, »med allt sitt sinne för naturlif, ej ännu trängt till andelifvets djup« (s. 155). I forhold til *Vandenes Datter* tillægges forbeholdet større vægt, ikke mindst fordi Drachmann ganske fejlagtigt betoner, »att det osinnliga för oss är fullständigt obekant« (s. 166). I *Gurre* høres endnu brysttoner, der åbenbarer »ett rikt inre«, men dog også mislyde (som Toves og senere Folkvars uskønne dødsskrig: »en skald sådan som Drachmann borde ej hafva tillgripit dylika hårresande skräckmedel« (s. 221)).
 34. Fogazzaro er i dag på det nærmeste glemt. Teologiske refleksioner indgår i hans hverdagsskildringer, hvis 'rene' indhold og 'ædle' holdning sikrede ham adskillige indstillinger fra svensk side (1901, 1902, 1906, 1908 og 1911) og to fra fransk side (1907 og 1910), mens italienerne holdt sig til Carducci. I komiteindstillingen fra 1911 beklager Wirsén, at døden har »skördat« Fogazzaro så at sige på tærsklen til Nobelprisen; næppe nogen moderne skønlitterær forfatter har »i samma grad förenat framställningens skönhet och glans med tankarnas idealitet och känslans renhet«. Cf. Svensén, s. 230.
 35. Cf. C.A. Bodelsen, *Kipling*, 1964, s. 189-210 (kapitlet »Imperialismen og 'Loven'«).